

Bioloģiski audzēto cūku selekcijas kritēriji

Mērķis: Veselas, izturīgas, ilgmūžīgas, ražīgas, mierīgas un ar labām mātes īpašībām sivēnmātes, kuras piemērotas bioloģiskiem turēšanas un ēdināšanas apstākļiem.

Kā mātes šķirnes (sivēnmāšu audzēšanai) jāizvēlas šķirnes ar labu auglību, labiem atšķiršanas rādītājiem un labu gaļas kvalitāti. Izplatītākās šķirnes ir Landrases un Jorkšīras cūku šķirnes, kā arī šo šķirņu pirmās pakāpes krustojumi.

Kā tēva šķirnes (nobarojamo cūku ražošanai) jāizvēlas šķirnes, kuras ir ātraudzīgas un ar labu gaļas kvalitāti. Izplatītākās šķirnes ir Djurokas un Pjetrenas cūku šķirnes.

Izmanto šādas audzēšanas metodes tīraudzēšana, tīršķirnes pamatganāmpulks un krustojuma sivēnmātes, krustojumu sivēnmāšu turpu šurpu (mainīgā) krustošana.

Veicot ganāmpulkā sivēnmāšu selekciju, jāņem vērā gan klasiskie selekcijas kritēriji, gan funkcionālie kritēriji.

Klasiskie selekcijas kritēriji pupu skaits, eksterjers, dzīvi dzimušo sivēnu skaits, atšķirto sivēnu skaits, metiena svars pie atšķiršanas. Bioloģiskajā lauksaimniecībā nepieciešams novērtēt sivēnmātēm funkcionālos kritērijus: dzemdību norisi, metiena kvalitāti, apgulšanos un temperamentu.

Uzvedība dzemdībās un dzemdību norise. No dzemdību norises ir atkarīga sivēnmātes veselība un izdzīvojušo sivēnu skaits. Ideāli ja sivēnmāte visu dzemdību laiku guļ uz sāniem, katra stāvokļa maiņa nozīmē risku, ka var tikt nospiests kāds tikko dzimis sivēns, kurš meklē mātes pupu. Laiks, starp katru atsevišķi dzimušu sivēnu, nedrīkst pārsniegt 30 minūtes.

Uzvedība dzemdībās.

- Mierīga. Sivēnmāte guļ uz sāniem, atbrīvota, dzemdību laikā reti maina gulēšanas pozīciju. Vairs neveido migu.

- Nemierīga. Sivēnmāte nemierīga, dzemdību laika bieži maina gulēšanas pozīciju. Veido migu.

Dzemdību palīdzība: (medicīniska ārstēšana un manuāla iejaukšanās).

Metiena izlīdzinātība. Jo lielāks vidējais dzimšanas svars un jo mazāka svara izkliede metienā, jo atšķir vairāk sivēnus. Metiena izlīdzinātību vērtē atnešanās dienā. Izlīdzināts (vienāds) metiens ir kad visi sivēni metienā vienādi pēc lieluma un augstākais viens ļoti liels vai mazs sivēns. Nevienāds metiens ir kad sivēni ir dažādi pēc lieluma un metienā vairāk kā viens ļoti mazs vai ļoti liels sivēns.

Apgulšanās. Sivēnmātēm pirmajās sivēnu dzīves dienās jāuzvedas mierīgi, lēnām un uzmanīgi jāapguļas. Sivēnmātes uzvedība apgulšanās brīdī jānovērtē otrajā dienā pēc atnešanās.

Sivēnmātes uzvedība pirms apgulšanās. Sivēnmāte ar dažādiem paņēmieniem signalizē sivēniem, ka tūlīt apguļies. Rukšņi, rokas salmos, kārpās, apgriežas aizgaldā, groza galvu, lai ieraudzītu sivēnus, baksta sivēnus ar degunu, savāc sivēnus vienā pusē.

Sivēnmātes kontrolēta apgulšanās noris piecos soļos. 1. Vispirms saliec vienu, tad otru priekškāju. 2. Pauze. 3. Noliek uz sāniem plecu un galvu. 4. Pauze. 5. Pagriež uz sāniem aizmugurējo daļu un saloka pakaklāju. Sivēnmāte neizlaiž nevienu soli un reaģē uz sivēnu kviekšanu mainot pozīciju.

Temperaments. Vērtē kā sivēnmāte uzvedās (ieķer ar zobiem, putas mutes kaktiņos, draudīgas skaņas), kad cilvēks ieiet aizgaldā un kad izņem sivēnus. Mierīga ir kad nav draudīgu žestu; var ieiet aizgaldā un izņemt sivēnu. Viegli agresīva ir kad draudīgi žesti un skaņas cilvēkam ieejot aizgaldā; iespējama sivēnu izņemšana no aizgaldā; sivēnmāte nekož. Agresīva ir kad draudīgi žesti un skaņas pirms ieiešanas aizgaldā, pastiprināti sargā sivēnus, ja ieiet aizgaldā; sivēnus var izņemt tikai izmantojot vairogu.

Kuiļu izlase. Jāizvēlas kuļi, kurš uzlabo pēcnācēju kvalitāti. Vēlams izmanto mākslīgās apsēklošanas staciju kuiļus. Izvēlas kuiļus, kuriem ir labi atšķiršanas rādītāji, laba pupu kvalitāte un mazs dzīvotnespējīgo sivēnu skaits. Nevajadzētu izmantot atražošanai tēva līnijas kuiļus, jo netiek izkoptas mātes īpašības un sivēnmātei mazāk piena sivēnu zīdīšanai.

Jauncūku izlase. Izvēlas jauncūkas ar vismaz 7 labi attīstīti pupi katrā pusē, maksimāli 9. ar izturīgu un stingru ķermeni, ar pareizu kāju stāvotni un labā kondīcijā un veselas. Jauncūkām jābūt vienādi lieliem kāju iekšējiem un ārējiem nagiem, lai būtu vienmērīgs svara sadalījums un vienmērīgs nodilums. No viena metiena izvēlas 3 – 4 cūciņas, lai sadalītu audzēšanas risku. Neizvēlas sivēnus ar nepietiekamu svaru un no metieniem ar anomālijām. Sivēnus pie atšķiršanas apzīmē. Jauncūkas sver, mēra un vērtē.

Kritēriji	Apraksts
Pupu skaits	Skaitis: 7/7, 7/8, 8/8, 8/9, maksimāli 9/9.
Eksterjers	Vērtē: kopskatu, muskuļotību, kājas un tesmeni. Vērtējums no 7 līdz 9 punktiem. Kopskats: Stiprs skelets. Gara, plata mugura. Labi velvētas ribas. Pareiza gaita. Muskuļotība: Labi velvēts, garā plats šķiņķis, Plati, muskuļoti pleci. Plata mugura ar rievīņu vidū. Kājas: Stipras, taisnas plati novietotas. Taisns vēzītis. Cieti nagi. Droša brīva gaita. Tescmens: dziedzerains izvietots tālu uz priekšu.

	Pupi: gari, koniski vai cilindriski, regulāri izvietoti, visi funkcionē
Dzīvi dzimušo sivēnu skaits	No 12 - 13 sivēniem metienā
Atšķirto sivēnu skaits	No 11 – 12 sivēniem metienā
Dzemdību norise	Mierīga. Sivēnmāte guļ uz sāniem, atbrīvota, dzemdību laikā reti maina gulēšanas pozīciju. Vairs neveido migu.
Sivēnu dzīvīgums (vitalitāte)	Metiena dzīvīgumu novērtē pēc dzemdībām vai pirmajā dzīves dienā. Dzīvīgs metiens. Sivēni ātri atrod pupus, 15 minūšu laikā patstāvīgi zīž un augstākais viens vājš sivēns.
Metiena kvalitāte	Metiena izlīdzinātību vērtē atnešanās dienā. Izlīdzināts (vienāds) metiens. Visi sivēni metienā vienādi pēc lieluma un augstākais viens ļoti liels vai mazs sivēns.
Apgulšanās	Sivēnmātes uzvedība apgulšanās brīdī jānovērtē otrajā dienā pēc atnešanās Sivēnmātes kontrolēta apgulšanās noris piecos soļos. 1. Vispirms saliec vienu, tad otru priekškāju. 2. Pauze. 3. Noliek uz sāniem plecu un galvu 4. Pauze. 5. Pagriež uz sāniem aizmugurējo daļu un saloka pakaļkāju. Sivēnmāte neizlaiž nevienu soli un reaģē uz sivēnu kviekšanu mainot pozīciju.
Temperaments	Vērtē kā sivēnmāte uzvedās, kad cilvēks ieiet aizgaldā un kad izņem sivēnus. Mierīga Nav draudīgu žestu; var ieiet aizgaldā un izņemt sivēnu.